

In een interview uit 1929 zegt Einstein iets opmerkelijks:

“Ik ben geen atheïst en ik denk niet dat ik mijzelf een pantheïst kan noemen. We verkeren in de positie van een klein kind dat een enorme bibliotheek betreedt, gevuld met boeken in vele verschillende talen. Het kind weet dat iemand deze boeken moet hebben geschreven. Maar het weet niet hoe dat is gebeurd. Het begrijpt niet de talen waarin de boeken zijn geschreven. Het vermoedt wel op een vage manier dat er een mysterieuze ordening bestaat in de rangschikking van de boeken, maar het heeft geen idee wat die ordening kan zijn. Dat is, zo lijkt mij, de houding die zelfs de meest intelligente mens ervaart ten opzichte van God. We zien een universum dat prachtig is samengesteld en daarbij gehoorzaamt aan zekere wetten. Maar we begrijpen deze wetten eigenlijk maar heel schimmig. Onze beperkte geesten kunnen maar geen vat krijgen op de mysterieuze kracht die de sterrenbeelden in beweging brengt. Ik ben gefascineerd door Spinoza’s pantheïsme, maar bewonder nog meer zijn bijdragen aan het moderne denken, omdat hij de eerste filosoof is die lichaam en geest opvat als één en hetzelfde, in plaats van als twee dingen.”

Bron: Michiu Kaku, *Einstein’s Cosmos*, pag. 94-95. Het citaat is ontleend aan Denis Brian, *Einstein – A Life*, Interview met George Vierbeck uit 1929. Ik heb er zo goed mogelijk een Nederlandse vertaling van gemaakt.

Voorlopig commentaar:

We zien hier hoe Einstein zichzelf ziet *als filosoof en als wetenschapper*. Enerzijds voelt hij zichzelf als een klein kind dat verwondert rondkijkt in een ***kosmische bibliotheek***. Hij voelt hoe hij wordt geconfronteerd met een natuurkundige wereld die hij moet zien te begrijpen aan de hand van ‘boeken’, ‘talen’ en een ‘rangschikking’ in het besef van een ‘mysterieuze ordening’. Anderzijds kent hij zichzelf als wetenschapper die vol belangstelling is voor de samenstelling van het universum en beseft dat er zekere wetten heersen. Hij doet naar vermogen zijn wetenschappelijk werk, maar beseft tegelijkertijd dat hij te maken heeft met een ‘mysterieuze kracht’ achter die wetten. Het kind in Einstein, dat is de filosoof Einstein die dicht bij zijn gevoel van verwondering en mysterie wil blijven. Einstein als spiritueel filosoof. Maar er is ook de wetenschapper Einstein die zijn wetenschappelijk werk wil doen. Het gaat er om dat we de wetten van de natuur leren begrijpen. In Spinoza herkent Einstein een filosoof die net zo serieus met wetenschap wil omgaan. Dat Spinoza lichaam en geest beschouwt als één en hetzelfde betekent enerzijds dat er geen vrije wil bestaat, maar anderzijds (en veel belangrijker!) dat de filosoof (Spinoza) en de wetenschapper (Einstein) samen onvoorwaardelijk de idee onderschrijven dat de wereld *volledig gedetermineerd* is. Alle dingen worden bepaald door *een noodzakelijke* aan wetten onderworpen *ordening*.

Wim Lintsen